

Oponentský posudek diplomové práce

Beáta HRENYOVÁ: Navrátilci do Československa v letech 1968–1989, Filozofická fakulta UK, Praha 2019, 82 stran (+ přílohy)

Beáta Hrenyová si vybrala poměrně obtížné téma, u něhož již na počátku muselo být evidentní, že bude interpretačně náročné a výsledky, které potenciálně přinese, velmi nejisté. Proto oceňuji odvahu, se kterou se autorka do jeho zpracování pustila, a zároveň již v úvodu, navzdory své níže uvedené kritice, poznamenávám, že z hlediska obvyklých standardů diplomových prací obhajovaných na ÚHSD je tato zcela akceptovatelná z hlediska všech obvykle hodnocených parametrů.

Diplomová práce je přehledně a logicky členěna do čtyř kapitol.

První kapitola (číslována jako druhá) nemá zvláštní výzkumné ambice a představuje jen nezbytný úvod, který za pomoci sekundární literatury a právních předpisů osvětluje legislativní rámec problematiky emigrace a návratu do vlasti. Vidím jako nevhodné, pokud je v ní pouze jedna podkapitola. To tam pak nemusí být vůbec, stejně jako není v následující kapitole.

Druhá kapitola (číslována jako třetí) je věnována sociální struktuře navrátilců. Uznávám, že probírané téma z hlediska zadání diplomové práce, je druhotné, avšak spatřuji v něm závažné nedostatky. Autorka by měla jasně vysvětlit zvolená kritéria, která v případě stratifikace bude sledovat, a především by měla pak srovnat strukturu reemigrantů s běžnou populací a ukázat odchylky (což by bylo snadné) a nebo se strukturou emigrace (což by jí však prameny asi neumožnily, ač by to bylo jistě ještě zajímavější). Navíc třetinu prostoru pro pojednání o stratifikaci zabraly úvahy nad reálnými absolutními počty emigrantů v různých časových obdobích, tedy tuto část shledávám poněkud povrchní a koncepčně ne zcela zvládnutou.

Třetí kapitola (číslována jako čtvrtá) zpracovává klíčová témata, kolem kterých se točily výpovědi reemigrantů. Je sice na jedné straně chvályhodné, že autorka přistupuje k tomuto typu pramenů s náležitou citlivostí a uvědomuje si jejich problematickou podstatu, na druhé straně tím však také odhaluje fatální omezenost tohoto typu pramene pro historické zpracování. Problémem je mocenská asymetrie vztahu mezi tazatelem a respondentem. Autorka si natolik dobře uvědomuje tento problém, že se již v počátcích svého výzkumu musela sama sebe zeptat, zda je vůbec možné dobrat se nějakých relevantních výpovědí, vezmeme-li v úvahu jak moc respondenti pravděpodobně přizpůsobovali své výroky tomu, co podle jejich názoru chtěl slyšet vyšetřovatel a co by je samotné zároveň co nejméně poškodilo.

V tomto směru podle mého názoru autorčin výzkum dokazuje, že bez využití dalších pramenů, je výsledek studia pouze tohoto typu pramenů nedostatečný. Avšak ve vědeckém provozu i negativní zjištění je zjištěním, které má vědeckou hodnotu. A Beata Hrenyová zde osvědčila, že řemeslo historické práce si osvojila uspokojivě. Měla-li by k dispozici např. deníky nebo kdyby se jí podařilo najít respondenty pro metodu oral history, výsledek její analýzy by mohl být barvitější a při použití náležitých analytických metod by měl i daleko vyšší vypovídací schopnost. Takto si čtenář stále musí

klást otázky – stejně jako si soustavně musela takovou otázku klást i autorka sama – nakolik jde o autentické výpovědi a nakolik jen o rétorické manévry navrátilce v zájmu vlastní sebezáchovy.

Čtvrtá kapitola (číslovaná jako pátá), v níž se autorka snaží vytvořit ideální typy reemigrantů, mi celkově přijde nejzajímavější a přinejmenším osvědčuje autorčinu schopnost abstrakce, která je u sociálních historiků a historiček, nechtějí-li upadnout jen do banálního vyprávění exotických anekdot z minulosti, nezbytná.

Nejsem schopen adekvátně posoudit stylistickou a gramatickou kvalitu práce ve slovenském jazyce, ale celkově se text jeví jako finalizovaný pod značným časovým tlakem. To je zvláště patrné v poznámkovém aparátu, který je z hlediska své formy velmi nejednotný.

Seznam použité literatury je reprezentativní a postihuje klíčové práce, které se vztahují i volněji k tématu. Jistě by našla i další užitečné studie, jako např. kvalifikovaný rozbor prezidentských amnestií od J. Šouši ml., když se zabývá významem těchto úkonů hlavy státu, ale to je jen marginálie. Spíše nevypadá příliš seriózně v první části, když je text mezi stranou 22 a 30 v podstatě vybudován jen na odkazech na knihu Jana Rychlíka, které jsou prokládány citacemi právních předpisů.

V úvodu bych očekával podrobnější rozbor pramenů a jejich kritiku. Autorka k ní přistupuje až hluboko v textu práce, což je nevhodné.

S ohledem na výše uvedené výtky si dovoluji z pozice oponenta komisi pro obhajobu doporučit, aby předloženou práci Beáty Hrenyové hodnotila jako velmi dobrou.

V Praze, dne 21.5.2019

Doc.PhDr.JUDr. Jakub Rákosník, Ph.D.